

שמונה בעקבות אחת (נמש – הכלבה של גדעון). מעטים אך איכותיים יצאנו ב- 29.3.19 בעקבות גדעון סגלי אל נחל שעל. סיור שהיה בספק, בגלל תהפוכות מזג אוויר, עד הרגע האחרון. איומי גשם, רוח, החלקה ועוד. בסופו של דבר, מעז יצא מתוק, מתוק מאד. מזג אוויר נפלא, בלי בוץ. הקושי היחידי שנשאר הוא המסלול המעגלי עצמו, המכיל עליה, ירידה וקילומטרים. (מסלול בדרגת קושי בינוני פלוס עד מטיבי לכת).

נפגשנו בכניסה למנות, נסענו לנקודת ההתחלה ממזרח למנות, תחילת השביל המסומן בסימון שבילים ירוק. כאן ליהטט לנו חוויאי בגובה נמוך. האוויר של אחרי גשם היה נקי.

נחל שעל אינו נמצא בתחום שבילי המטיילים המוכרים מאד !!! הוא חוצה את המרחב הירוק שבין כביש 89 (נהריה – סאסא) מדרום, לדרך הנוף בין הילה למנות מצפון. ובין מעיליה במזרח למנות במערב. גם שני יובליו הגדולים נמצאים במרחב זה. היובל הצפוני – נחל נחת, והיובל הדרומי – נחל אשחר.

נחל שעל זורם מהלך של 15 ק"מ בין מעיליה לשפכו מדרום לאכזיב. שפכו מדרום לאכזיב ושפכו של נחל כזיב מצפון לאכזיב, ביחד עם ביצה קטנה ממזרח לאכזיב (איפה שהיום נמצאת רחבת החנייה של הגן הלאומי) יצרו בעבר את חצי האי אכזיב, נקודה מוגנת על החוף, עיר מדינה בתקופת הברונזה התיכונה והלאה לאורך אלפי שנים. גיאוגרפיה שמשפיעה על ההיסטוריה.

באמצע דרכו של הנחל במישור החוף, מזרחית לגשר הזיו וסער ודרומית למט"ש נהריה, הוא נסכר בסכר ענק בתקופה הרומית. חלקים מסכר זה מוצבים בפינת הישיבה והתצפית במט"ש.

השם העברי של נחל שעל הולך בעקבות מצלול השם הערבי – ואדי א-סעאלייכ שפירושו נחל הקבצנים או נחל השודדים. במדריך ישראל החדש מופיע גם השם ואדי א-דם.

המפה לקוחה מויקיפדיה, עריכה קלה ותוספת של המסלול המעגלי שעשינו בסימון אדום, שלי.

יש כמה אופציות ללכת בנחל וסביבותיו:

1. מסלול על בסיס השביל המסומן שחור. השביל מתחיל ליד דיר העיזים שבכניסה להילה. הוא ממשיך לדרום מערב על בסיס של דרך רכב עד חורבת בילטון (חירבת בלטון, בערבית). מהחורבה השביל יורד למעין שעל, ממנו הוא ממשיך לרדת לנחל, חוצה את הערוץ, ועולה בגדתו הדרומית בואך הק"מ ה – 12 של כביש 89. ניתן כמובן גם לעשות את המסלול הזה הפוך.
2. מסלול שמתחיל כמו הקודם ליד הילה בסימון השחור. הולך עד הערוץ, וכאן ממשיך בערוץ המסומן כחול, עד דרך העפר עם הסימון הירוק ועולה למנות. גם כאן ניתן לעשות את המסלול בכיוון ההפוך.
3. מסלול שמתחיל על כביש 89, יורד בסימון השחור לנחל ויצא עם הערוץ בסימון הכחול כמו בהצעה מספר 2. ושוב ניתן ללכת אותו הפוך ממש כמו שמסומן בהצעה של ויקיפדיה.

אנחנו מציעים כאן מסלול ללא הקפצה, או אוטובוס שאוסף בצד אחר מצד ההורדה – מסלול מעגלי. אורכו כ- 4.5 ק"מ, והוא מכיל את כל האלמנטים המעניינים והיפים. מתחיל ומסתיים בנקודה מספר 5 על המפה, נקודה שנמצאת מזרחית למנות על כביש הנוף. אנחנו גם ממליצים לעשות אותו כנגד כיוון השעון. ירידה קצרה על דרך העפר המסומנת ירוק. עליה מתונה ויפה בתוך החורש המוצל של ערוץ נחל שעל המסומן כחול, עד המפגש עם השביל המסומן שחור בנקודה בה הוא חוצה את הערוץ. מכאן עליה בשחור אל עין שעל ובהמשך אל חורבת בילטון. מכאן על דרך העפר המסומנת שחור כ-700 מטר לכיוון מזרח, עד המפגש עם דרך עפר שכיוונה צפון והיא מחברת אל השביל המסומן אדום (אין צורך להגיע עד החיבור של הדרך השחורה עם הדרך האדומה). ירידה בדרך העפר המסומנת אדום בראש השלוחה, עד חיבורה עם השביל המסומן ירוק איתנו ירדנו, וחזרה לרכבים.

יצאנו לדרך מול נוף ירוק של מפתח נחל שעל.

השביל הירוק יורד עד הערוץ. כאן אחד ליד השני נמצאים השביל הכחול והשביל האדום. נכנסנו בערוץ אל השביל הכחול. מדשדשים על חלוקי הנחל. במהרה מצאנו את עצמינו בגן עדן ירוק ומוצל. ערוץ נהדר עם קירות ירוקים מטחב. שרכים (דנדנה, רב רגל וחשפונית עדינה), חזזיות ופטוריות (בלטו שסועה מצויה על גזע נרקב וגמצוצים על סלע טחוב). הטיול הוריד הילוך לטובת סדנת צילום. גם סחלבנים בודדים פגשנו.

בערוץ פגשנו שני אבני שכב שהתגלגלו מהחורבה למעלה (ליד הראשונה היה ניצן של שנק החורש), וגם ... מייסי פרגוזון (טרקטור אדום) תקוע על עץ.

בצער נפרדנו מהערוץ היפה לטובת השביל השחור העולה למעין. כאן פגשנו פריחת גריגה נהדרת של לוטמים משני המינים ומרווה משולשת. בהמשך ליד המעיין היו כרי פריחה אביבית מקסימים, של חרצית, עכנאי ועוד. המעיין עצמו (לא נכנסנו) זורם ומטפטף ויוצר מנגינה נעימה. בפתחו יש הרבה שערות שולמית ומתחתיו בריכת אגירה קטנה, בה ראינו ראשני סלמנדרות.

מהמעין השביל מטפס באופן חריף אל תוך חורבת בילטון. עלייה פורחת במיוחד. בחורבה ישבנו לאתנחתא. מכאן יש תצפית לכיוון דרום ומערב. בולטת במיוחד הכשרת הקרקע של השכונה החדשה של מנות.

נשנשנו וישבנו לשמוע על מורשת הקרב מתש"ח. אירועים שקרו ממש כאן, במשלט 840. (הזכרנו גם את הקובץ שנקרא "הונגערבים" שמקשר בין מעיליה לצלבנים ההונגרים, דרך שמות משפחה כמו ליוס – ליוש ובריכת החורף כאן ליד החורבה, בריכה בשם בלטון שמזכירה את אגם בלטון בהונגריה. וגם אם הדברים אינם מדויקים או נכונים, זו אנקדוטה נחמדה וסיפור נפלא).

"הקרב שעבר מתחת לרדאר של ההיסטוריה – משלט 817 אינו עונה" – (כך כתבו עמירם אידלמן וניר קינן, בחוברת "צידה לדרך" – ינואר 2019 בהוצאת אגודת מורי הדרך).

לסיפור כאן יש שתי התחלות – אחת אישית של גדעון ואחת מחקרית (בהמשך). כשאורן שוורץ וגדעון סגלי ("הבה נגלילה") חקרו את הנושא של המושבה החקלאית נהריה, הם נתקלו באחד מספריו של הרב אהרון קלר – "נהריה בבנייה" – תשל"ג (דפוס אמנות בע"מ חיפה). הרב אהרון קלר כתב את הספר במלאות חצי יובל שנים למדינת ישראל. הספר מתאר אירועים בנהריה מנקודת ראות דתית, כנראה על סמך יומן אישי או יומן של הרבנות בנהריה. אהרון קלר היה שותף לאירועים בנהריה, אך לא היה שותף לאירועים הביטחוניים והצבאיים של מהלכי מלחמת העצמאות. לגבינו החלק החשוב הם תיאורי קבורת החללים של מלחמה זו, שהיו באחריות הרבנות בנהריה.

אהרון קלר כותב בהקדמה לפרק שנקרא "שנה גורלית בגליל המערבי" את המילים הבאות:

"... אבל, לא רק בשביל אלה שעמדו מחוץ למסגרת המאורעות הללו נאמרים הדברים אלא ובעיקר, מיועדים הם אל תושבי הגליל המערבי. מלאך השכחה פועל במהירות וביסודיות, בתקופה בה מאורע רודף מאורע ובה עושה ה' חדשות כמעט יום יום, טבעי הוא שהאחרונות משכחות את הראשונות. עלינו, איפוא, למנוע את השכחת חבלי לידת המולדת בשנה זו. עלינו לזכור בעצמנו ולהחזיק בזיכרון בנינו ובני בנינו...".

בהמשך הוא מונה לפי תאריכים את קבורות החללים, ליד מילים בודדות מהידוע לו. הרחבות בעיקר ליד בני נהריה שנפלו. את השמות הוא מדגיש בשחור בתוך מסגרת שחורה.

בימים שלפני יום הכפורים, הטרידו הכנופיות הערביות על-יד תרשיחה את מנוחת חיילינו, שהתכוננו לקראת יום הקדוש. באור ליום ו' בתשרי תש"ט, 9 באוקטובר 1948, נפלו בקרב בגבעת בלטון ע"י תרשיחה ששה מחיילינו. מהם נקברו חמשה בח' בתשרי תש"ט והאחרון נמצא רק בז' בחשוון תש"ט, 9 בנובמבר 1948.

עמנואל ריינר הי"ד
כתריאל וירצבורג הי"ד
משה משאלי הי"ד
יואל יקל הי"ד
שלמה לופו הי"ד
יעקב אדלר הי"ד

ביום קבורתם, ביום שני, ח' בתשרי תש"ט, נפל באותו המקום חייל נוסף **מאיר רעני הי"ד** ועוד שעה אחת לפני התחלת כל נדרי, ביום שלישי ט' בתשרי תש"ט, 12 באוקטובר 1948, עסקה החברא-קדישא במצות גמילות-חסד של אמת כלפי החייל **יהודה רוזנפלד הי"ד**, שגם הוא נפל ליד תרשיחה.

וכך פגשתי את עמוד 49 בספר בו כותב אהרון קלר על הרוגים בגבעת בלטון ועל יד תרשיחה. משך שנים הנושא היה עלום. מה קרה שם? ומה הקשר לתרשיחה שם ישב צבא ההצלה? 8 חללים זה לא משהו מקרי. ואכן לימים הסתבר, ממש כמו במקרים אחרים (קרב בירוה – אחיהוד היום, קרב קפישה ליד ינוח במסגרת מבצע חירם), בהם ההצלחה לא האירה את פניה לכוחות צה"ל, היו מי שהעדיפו להשתיק את הדברים, שממילא היו חלק מרצף של אירועים קשים ויומיומיים.

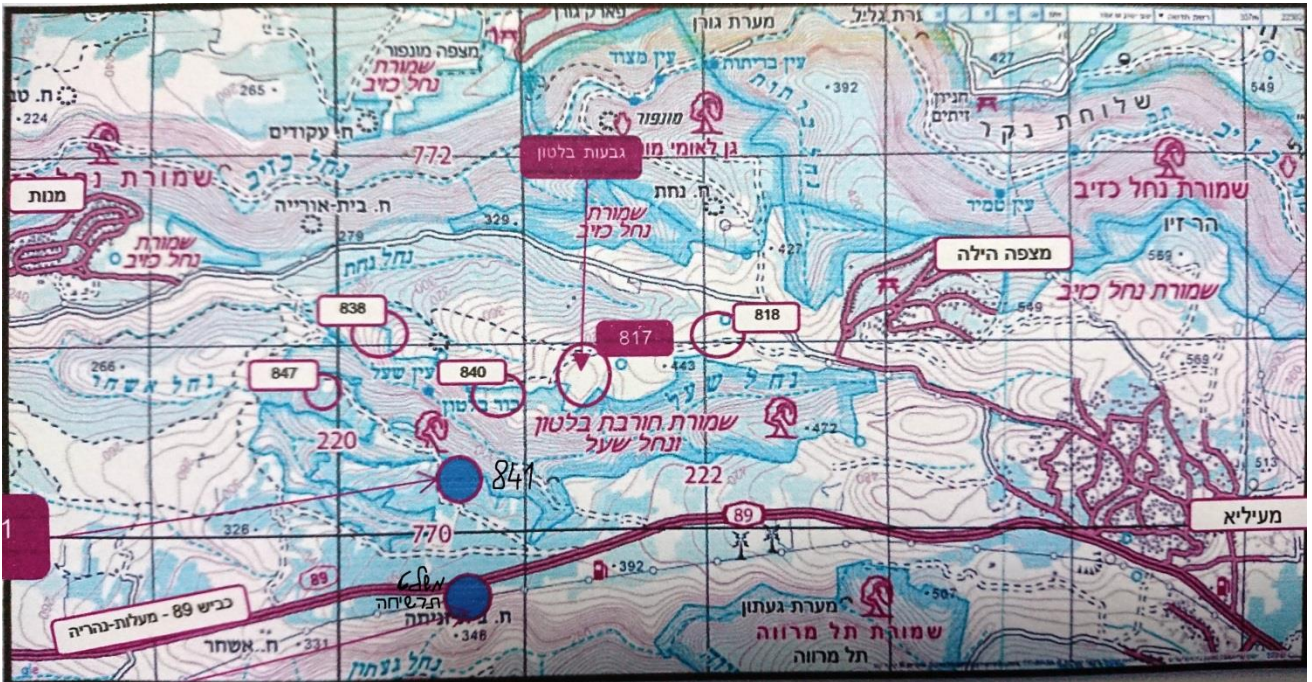
לפני זמן, פגש עמירם אידלמן מכנרת את חברו מהשירות הצבאי – גיורא משאלי. גיורא יתום מאביו שנהרג בתש"ח רק ידע שאביו נהרג בקרב בילטון, ללא פרטים נוספים, וכי הוא קבור בקבר אחים בנהריה עם עוד 5 חיילים. מנקודה זו יצא תחקיר קטן אליו הצטרף גם ידידנו ניר קינן (יעד).

קרב בילטון הוא קרב בין חטיבה 7 (עודד) לצבא ההצלה. קרב קטן שנערך בימים 8-12.10.1948. 3 שבועות לפני מבצע חירם, ממש בתוך ההפוגה השנייה.

חטיבה 7 תפסה את המרחב של מערב הגליל בזמן שבין מבצע בן-עמי (יוני) לבין מבצע חירם (סוף אוקטובר תחילת נובמבר).

חטיבה 7 הוקמה בתוך הקרבות בחודש מאי. הקמה מהירה ללא אימון, בתוך שבוע. בחטיבה היו 3 גדודים – 71 (מג"ד יהודה ורבר, הוחלף אחר כך ע"י יהודה בן דוד) ו-72 (המג"ד צבי הורוביץ) גדודי חי"ר וגדוד 73 (המג"ד חיים לסקוב) – ממוכן. המח"ט היה שלמה שמיר. היא שימשה כעתודה מטכ"לית, ומיד הוקצתה לטובת פתיחת הדרך לירושלים, ובעיקר אל המוקש הממשי בדרך – לטרון. החטיבה השתתפה בקרבות של מבצעי בן-נן א' ובן-נן ב'. שניהם נכשלו, לטרון לא נכבשה, הדרך לירושלים נשארה מנותקת. החטיבה הועברה צפונה. ביולי החליף בן דונקלמן את שלמה שמיר כמח"ט.

ולעניינינו – הקו בין אזור השליטה היהודי לזה הערבי לא היה ברור. ההפוגה לא נשמרה באמת. המשלט הקדמי המזרחי של צה"ל מול תרשיחה היה "משלט תרשיחה" שישב על הדרך הראשית לתרשיחה (היום כביש 89) בחורבת "בית-זניתא". משלט זה הוטרד באש מהצד הערבי, והוחלט להפסיק את המטרד הזה על ידי כיבוש השלוחה ממנה נורתה האש – שלוחת בלטון.

מתוך צידה לדרך – ינואר 2019.

מהלך העניינים – את הקו החזיק גדוד 71. ב- 8.10 נשלחה מחלקה 10 מפלוגה ג' (מ"מ בנימין קורן) להשתלט על משלט 817 ממנו נורתה אש על משלט תרשיחה. המחלקה הגיע למקום בלילה ללא קרב, ונערכה במשלט. חוליה של הנדסה עם חומרי ביצור על פרדות לא מצאה את הדרך למקום.

בבוקר ה- 9.10 זוהתה המחלקה. כוחות צבא ההצלה תקפו אותה בתנועת מלקחיים. הייתה נסיגה מבוהלת, תוך השארת נשק אישי, מכשיר קשר, מרגמה ו- 3 מקלעים. כוח סיוע נסוג גם הוא. הסתבר שכיתה אחת בפיקודו של משה (מישקה) משאלי חסרה. נשלח סיור כדי לאתר את הכיתה החסרה. הם לא נמצאו והוכרזו כנעדרים. בערב ארגנו כוח גדול על בסיס פלוגה א' של גדוד 71 עם כוחות נוספים מפלוגות ב' ו- ג'. המטרה לכבוש את כל המשלטים (נקודות השליטה שעל השלוחה) – 817, 840, 838. הכוחות התברברו ולא הגיעו ליעדם. הגיעו למשלט 841. גם כוחות הרגמים והנדסת הביצורים התברברו.

ב- 10.10 אחה"צ כבשה מחלקה 9 את משלט 838 ללא התנגדות. בערב נכבשו המשלטים 840 ו- 817 ללא אבידות. במשלט 817 נמצאו 5 גופות של הכיתה החסרה (גופה שישית נמצאה רק 3 שבועות מאוחר יותר בתחילת נובמבר אחרי תום מבצע חירם, הם נקברו בנהריה בקבר אחים). מכיוון שלא היו חומרים להתבצרות הם נסוגו חזרה למשלט 841. כיתה שנשלחה למשלט 842 כדי לאבטח את הכוחות, השאירה את הנשק וברחה. הם נשפטו ונשלחו למעצר.

ב- 11.10 שוב נערכה התקפת נגד של צבא ההצלה והפעם על השלוחה בה עוברת הדרך הראשית – על משלט 841 ועל משלט תרשיחה. כוחות צבא ההצלה הצליחו לחדור למשלט תרשיחה, וכמעט חיסלו את יחידת התותחנים במקום. כאן נהרג מאיר רעני. אחרי נסיגתו התחיל צבא ההצלה להפיגז את המשלטים. בהפגזה זו נהרג יהודה רוזנפלד.

ב- 12.10 החליף גדוד 72 את גדוד 71. האזור נעשה שקט, כך עד מבצע חירם. אבל, הכשלים הרבים – הן בשליטה ופיקוד, הן בהעדר תיאום בין הרגלים לתותחנים להנדסה ולאספקה, הן בהיעדר התמצאות בשטח, הן במחסור של מודיעין על האויב והן במורך לב (פער ביכולות, כי היה גם אומץ לב) והיעדר דבקות במשימה ואף בריחה, שהביאו להחלפת הגדוד המוכה, לא מוסיפים נקודות לחטיבת עודד.

עמוד 6 מתוך 6

כיתה אחת בפיקודו של משה משאלי, כותרה ונלחמה עד הסוף. את מה שאירע שם לא נשאר מי שיספר. בבית הקברות הצבאי בנהריה קבורים יחדיו – עמנואל ריינר, כתריאל וירצברגר, משה משאלי, יואל יקל, שלמה לופו, יעקב אדלר. יהי זכרם ברוך.

חזרנו אל הטיול האביבי שלנו. הדרך המסומנת שחור והולכת על השלוחה מגלה גם את הנוף צפונה – הגבול עם לבנון וג'אבל בלאט. כאן שולט הלחץ במרבדי פריחה. מדי פעם גם צצות אבנים מסותתות מתוך שרידי החורבה. אפילו משקולת של בית בד. גם בורות מים (פעמון) נמצאים קרוב לדרך (אחד מהם מלא בפלסטיק). השביל עולה בשלוחה. הדרך המחברת עם השביל האדום קלה למציאה. מכאן התחלנו לרדת על השלוחה בדרך העפר המסומנת אדום. פה, במפנה הצפוני הפריחה מועטה. לאורך כל הדרך ליווה אותנו נוף יפה. פרחים, פרפרים. בסביבות 17:00 (יום ראשון של שעות קיץ) הגענו לרכבים מרוצים. היה נפלא.

תודה לגדעון סגלי. (שגם כתב אגרת זו).